

Příprava jodu

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vhodná cílová skupina	Žáci 8. ročníku Žáci středních škol Žáci gymnázií
Tematické celky	Chemické prvky Chemické reakce
Druh pokusu	Demonstrační
Možná nebezpečí	Poleptání / potřísnění Otrava (inhalace / požití) Mechanické poranění
Míra rizika ohrožení zdraví	Zvýšené riziko (!)
Časová náročnost pokusu	5 minut

PRAKTICKÉ PROVEDENÍ POKUSU

Potřebné vybavení a pomůcky

Požadavky na pracovní místo	<ul style="list-style-type: none">• Laboratoř• Stabilní pracovní stůl• Digestoř
Laboratorní pomůcky a přístroje	<ul style="list-style-type: none">• skleněná baňka• vata namočená v roztoku hydrogenuhličitanu sodného nebo uhličitanu sodného
Havarijní a sanační prostředky	<ul style="list-style-type: none">• Lékárnička• Inertní posypový materiál (písek, bentonit nebo vermikulit)• Hadr a úklidové prostředky

Příprava jodu

Použité chemikálie nebo vznikající produkty			
Název látky	Vzorec	Nebezpečná vlastnost	Značky nebezpečnosti
Hydrogenuhličitan sodný	NaHCO_3	<ul style="list-style-type: none"> • Dráždivé nebo s narkotickými účinky 	
Jodid draselný	KI	<ul style="list-style-type: none"> • Karcinogenní, mutagenní, toxické pro reprodukci nebo nebezpečné při vdechnutí 	
Kyselina sírová 96%	H_2SO_4	<ul style="list-style-type: none"> • Žíravé a korozivní 	
Oxid manganičitý	MnO_2	<ul style="list-style-type: none"> • Dráždivé nebo s narkotickými účinky 	
Jod	I_2	<ul style="list-style-type: none"> • Karcinogenní, mutagenní, toxické pro reprodukci nebo nebezpečné při vdechnutí • Dráždivé nebo s narkotickými účinky • Nebezpečné pro vodní prostředí 	

Pokyny pro provedení pokusu

Pracovní postup	<p>Do baňky s jodidem draselným a oxidem manganičitým nalijeme malé množství koncentrované kyseliny sírové a pozorujeme uvolňování temně fialových par jodu. Baňku uzavřeme vatou namočenou v hydrogenuhličitanu sodném.</p>
-----------------	--

Příprava jodu

BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ PŘI PRÁCI

Pokyny pro bezpečné provedení pokusu

Potřebné ochranné pomůcky	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pracovní obuv chránící před chemickými látkami ✓ Ochranný oděv (plášť / zástěra) ✓ Ochranné brýle ✓ Rukavice latexové (vrstva 0,6 mm) nebo ✓ Rukavice z nitrilové pryže (vrstva 0,11 mm)
Práce s použitými látkami	<p>Dodržovat na pracovním místě čistotu a pořádek. Použít pouze nezbytně nutné množství látek. Zajistit řádné větrání laboratoře. Lahev obsahující kyselinu sírovou se musí přemísťovat uzavřená. Při odlévání nebo přelévání kyseliny sírové musí být nádoby umístěny tak, aby nedošlo k jejich převrnutí nebo rozbití. Rozlitou kyselinu je nutné ihned spláchnout vodou, popřípadě neutralizovat práškovou sodou a opět spláchnout vodou.</p>
Používání laboratorních pomůcek a přístrojů	Standardní práce se skleněným laboratorním nádobím.
Práce s hořlavinami a plyny	Při tomto pokusu se nepoužívají hořlaviny ani technické plyny.
Likvidace odpadů	Zbytky a odpady obsahující jod uložíme do uzavřené odpadní nádoby s příslušným bezpečnostním označením a necháme zlikvidovat specializovanou firmou.
Zakázané činnosti – VAROVÁNÍ	<p>Po celou dobu laboratorní práce je zakázáno vzdalovat se z pracovního místa nebo se věnovat jiné činnosti, která by mohla odvádět pozornost. Nepoužívat poškozené laboratorní sklo.</p> <p>Zamezit kontaktu použitých látek s kůží a očima. Nevdechovat výpary kyseliny sírové ani plyný jod vznikající při reakci.</p> <p>Zabránit kontaktu kyseliny sírové s vodou – voda se nesmí dostat do kyseliny (prudká reakce). Zamezit kontaktu kyseliny sírové s kovy – vzniká vodík (nebezpečí výbuchu).</p> <p>Zabránit úniku použitých látek do životního prostředí.</p> <p>Je zakázáno provádět tento pokus alternativním způsobem nebo za použití jiného pomůckového vybavení, než jak je uvedeno v tomto metodickém listě.</p>

Příprava jodu

DIDAKTICKÁ ČÁST

Vysvětlení podstaty pokusu	Jod je možné připravit redoxní reakcí jodidů s oxidem manganičitým a kyselinou sírovou: $2 \text{NaI} + \text{MnO}_2 + 2 \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow \text{MnSO}_4 + \text{Na}_2\text{SO}_4 + \text{I}_2 + \text{H}_2\text{O}$
Ověření správného provedení (výsledku)	Přilítím kyseliny sírové na směs jodidu draselného s oxidem manganičitým dochází k uvolňování temně fialových par jodu.
Praktické souvislosti pokusu	Jod je vzácný prvek, který se v přírodě vyskytuje jen ve sloučeninách. Tvoří tmavě fialové destičkovité krystalky. Jde o důležitý biogenní prvek, jehož přítomnost v potravě je nezbytná pro správný vývoj organismu a fungování štítné žlázy.

Tento metodický list byl vytvořen v rámci řešení projektu TL02000226 "Evaluace postupů pro bezpečnou praktickou výuku chemie ve školách", který byl podpořen Technologickou agenturou ČR.

Bude-li tento chemický pokus proveden za dodržení všech výše uvedených pokynů, jedná se o bezpečný a didaktický ověřený postup ve smyslu normy ČSN 01 8003.

Další informace naleznete v online databázi e-BEDOX na <https://ebedox.cz/>

© Fakulta biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze

© Znalecký ústav bezpečnosti a ochrany zdraví, z.ú.

© Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Vytvořeno v roce 2022

